

Джерела та література:

1. Гранюк С. Українська еміграція в Канаді / С.Гранюк // Дзвін. – 1993. – № 7 - 9. – С. 103–107; 2. Енциклопедія Української діаспори. – Київ–Нью-Йорк–Чикаго–Мельбурн, 1995. – Т.4 (Австралія–Азія–Африка). – 243 с.; 3. Євтух В. Про національну ідею, етнічні меншини, міграції... / Володимир Євтух. – К.: Стило, 2000. – 236 с.; 4. Заставний Ф. Українська діаспора: розселення українців у зарубіжних країнах / Ф.Заставний. – Львів: Світ, 1991. – 119 с.; 5. Західноканадський збірник / Упор. Яр Славутич. – частина 3. – Едмонтон, 1998. – 384 с.; 6. Західноканадський збірник / Упор. Яр Славутич. – Частина 4. – Едмонтон, 2000. – 448 с.; 7. Калакура Я. Новітнє українознавство в джерельному та історіографічному вимірах / Я.Калакура // Українознавство. – № 4. – 2008. – С. 40–44; 8. Калакура Я.С. Історіографічні джерела з українознавства першої половини ХХ ст. / Я.Калакура // Україна, українці, українознавство у ХХ ст. в джерелах і документах: Зб. Наук. праць у 2-х ч. – К.: НВЦ «Наша культура і наука», 1999. – Ч.1. – С. 51–58; 9. Кононенко П.П. «Українська освіта: стан, проблеми, перспективи у світі» / П.П.Кононенко // Українознавство. – 2006. – №1. – С. 34–39; 10. Кононенко П.П. «Українознавство в школі». Навчально-методичний посібник для вчителів / П.П.Кононенко, А.В. Козлов, С.І. Ковпик. – Кривий Ріг: Акцент, 2006. – 168 с.; 11. Липа Ю. Бій за українську літературу / Ю.Липа. – Варшава, 1935. – 216 с.; 12. Майборода О. Етнонаціональні проблеми суспільства // Політологія та методологія / О.Майборода, М. Обушний. – К.: Либідь, 2000. – С.200–222; 13. Макар В. Висвітлення проблеми вживання українських поселенців у канадське суспільство в працях науковців Канади / В.Макар // Українська історіографія на рубежі століть. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. – Кам'янець-Подільський:

УДК:314.15(=161.2)(450)

ДО ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ ДО ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті висвітлено причини виникнення нелегальної міграції українців на рубежі ХХ–ХХІ століть до Італійської Республіки, наведені статистичні дані щодо зростання кількості українських іммігрантів по відношенню до іммігрантів інших країн, їх регіональне розташування на італійській території. Автор звертає увагу на соціально-правові проблеми українських мігрантів в Італії, які надзвичайно актуальні та стимулюють розвиток двосторонніх політичних та дипломатичних зв'язків України та Італійської Республіки, а також нових наукових пошуків. Той факт, що італійські інституції визнали феномен масової міграції українських громадян до Італії дає надію на збільшення трудових квот з боку італійського уряду.

Ключові слова: Італія, міграція (нелегальна, трудова), українські іммігранти, дозвіл на проживання, іноземні робітники, соціально-економічні права.

Аксіома, 2001. – С. 112–120; 14. Макар В. Особливості формування української етнічної групи Канади / В.Макар // Держава і право. Збірник наукових праць. – Вип. 16. – Київ, 2002. – С. 444–453; 15. Макар Ю. Борьба национальных меньшинств в Канаде за свои права / Ю. Макар, А.Сич. – М.: ИНИОН АН СССР, 1985. – 68 с.; 16. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919-1939 (матеріали зібрані С. Наріжним до частини другої) / С.Наріжний. – К.: Видво ім. Олени Теліги, 1999. – 272 с.; 17. Федуняк С. Г. Релігійні конфесії і громадсько-політичні організації українців Канади (1900-1914 pp.): дис. ... кандидата іст. наук: 07.00.02 / Федуняк Сергій Георгійович. – Чернівці, 1994. – 164 с.; 18. Фізер І. Модерн у межах допустимих обмежень / І.Фізер // Сучасність. – 1985. – № 1. – С. 13–17; 19. Шевельов Ю. З історії незакінченої війни / Ю.Шевельов. – К.: «Києво-Могилянська академія», 2009. – 471 с.; 20. Lupul M.R. The Politics of Multiculturalism: a Ukrainian – Canadian Memoir / M. R. Lupul. – Edmonton – Toronto: CIUS Press, 2005. – 508 p.

Tetiana Hryshchuk

Ukrainian Studies Abroad: Preconditions of Appearance and Ways of Development

The article deals with the Ukrainian studies abroad and the process of appearance and ways of development of this discipline. It is rather young discipline in the sphere of social science, and political science in particular. Is it worth picking it out and even to put it into scientific circulation? Despite opponents' reasonable arguments, we have to accept this field science has a right to be a separate discipline. Such scientific disciplines as Polish and Bohemia studies exist. Such terms are more inherent to foreign researches. But its essence is clear to study everything related to the Ukrainian people.

Key words: Ukrainian studies abroad, Diaspora, Ukraine, emigration, foreign Ukrainians.

© Лілія Істратій
(м. Чернівці)

В умовах інтеграції України у світове співтовариство та розширення економічних зв'язків між країнами близького та далекого зарубіжжя і, як наслідок, виходу нашої країни на світові ринки праці проблема конкурентоспроможності людського капіталу набуватиме особливого змісту. Розв'язання цієї проблеми стане головною умовою ефективності міжнародних економічних зв'язків України та сприятиме процесам її євроінтеграції.

На шляху інтеграції до європейської спільноти та у зв'язку з міжнародним непростим фінансовим становищем більшості країн, все більш актуальним постає питання формування чіткої і ефективної міграційної політики в Україні. Це необхідно в першу чергу для контролю за міграційними процесами в Україні й за її межами та оперативного управління ними. Ситуаційно-політичний вимір міграції привертає увагу політологів до проблем національної безпеки

й загроз, які несуть неконтрольовані й нелегальні міграційні потоки [4, с. 236].

Таким чином, на рубежі ХХ – ХХІ століть мільйони українців покинули свою батьківщину в пошуках праці і стали трудовими мігрантами, здебільш нелегальними.

Отже, можна виділити декілька основних причин нелегальної міграції з України на початку 90-х років:

- економічна криза та соціальна незахищеність переважної більшості населення;
- розвиток систем інформації та очікування кращого життя за кордоном;
- демократизація у перетині кордонів;
- бажання подивитися світ, навіть у спосіб тимчасового нелегального працевлаштування за кордоном [7].

Починаючи з середини 1990-х років, характерною тенденцією міграційних процесів в Україні стало збільшення кількості громадян, які виїжджали за кордон з економічних причин, передусім з метою працевлаштування.

Одним з основних аспектів, що сприяли зростанню міграції українців, а також громадян інших країн за кордон були: вищий рівень життя населення європейських країн, наприклад: у 2006 році ВВП на душу населення в Україні складав 7,5 тис. дол., США, в Італії – 29,8; Іспанії – 28,4; Португалії – 20,8; Чехії – 21,2; Польщі – 14,5; Росії – 11,6 [10].

Найпопулярнішим в українських емігрантів тривалий час залишається Італійська Республіка. За даними Державного інституту статистики Італії (Istat), на сьогоднішній день в Італії близько 4 млн. іммігрантів. У порівнянні з 2008 р. їх число виросло на 13,4 % і станом на 01.01.2009 р. склало 3891295 осіб. За наданими Istat кількість іноземців в Італії «ще дуже високий», хоча нижче ніж у 2007 р. (+ 16,8 %) [1, с. 74].

Зазначимо, що легальна і нелегальна імміграція, у більшості випадків, як українців, так і громадян інших країн до Італії якій є на сьогодні, стала можливою завдяки наступним внутрішньо італійським факторам:

- 1) відсутності належного внутрішнього контролю за пересуванням нелегальної робочої сили;
- 2) розгалуженої тіньової економіки та наявності маргінальних секторів економіки, що залежать від дешевої робочої сили;
- 3) високого рівня організованої злочинності;
- 4) практичної відсутності належного державного контролю над економікою Південної Італії;
- 5) повної залежності сільськогосподарського виробництва від наявності іноземної дешевої робочої сили на всій італійській території (40 років – це наймолодший вік італійця-аграрія) [1, с. 75].

За даними Італійського національного інституту статистики Istat станом на 31 грудня 2009 р. українські іммігранти займають п'яте місце за своєю чисельністю [12]. У сьогоднішній Італії легальні іммігранти становлять 6,5% загального населення. Водночас Італія вирізняється найстарішим серед країн Євросоюзу населенням та одним із найнижчих показників народжуваності. Якщо ця тенденція зберігатиметься,

Порівняльна кількість іммігрантів різних країн:

Країна	Чоловіки	Жінки	Всього
Румунія	409464	478299	887763
Албанія	253048	213636	466684
Марокко	245198	186331	431529
Китайська Народна Республіка	97504	90848	188352
Україна	35811	138318	174129
Польща	31051	74557	105608
Молдова	36193	69407	105600
Російська Федерація	4856	20930	25786

то через 30 років Італія долучиться до країн з найбільшим коефіцієнтом присутності іммігрантів. Тому сьогодні країна активно розробляє нові засади імміграційної політики та ефективні моделі інтеграції. До останнього часу тут переважала тенденція, що пов'язувала імміграцію насамперед із питаннями внутрішньої безпеки, отже, весь комплекс імміграційного законодавства заснований на заходах переважно обмежувально-репресивних. Зокрема, від липня 2009 року в країні діють нові правила безпеки, згідно з якими нелегальний в'їзд та перебування на території країни є кримінальним злочином [9].

Таким чином, досліджуючи дані щодо кількості щорічно виданих дозволів на проживання (permesso di soggiorno), спробуємо простежити, як поступово зросло число офіційно зареєстрованих українських громадян в Італії протягом років. Саме дані Італійського національного інституту статистики Istat дозволяють нам встановити загальну кількість українців, які легально перебувають в Італії, а також прослідкувати регіональне розташування наших співвітчизників (статистика щодо виданих дозволів на проживання у 2009–2010 роках поки що не оприлюднена) [12]:

Порівняльна кількість українських громадян на території Італійської Республіки 1992 – 2008 рр.

Рік	1992	1995	2000	2002	2004	2008
Кількість виданих дозволів на проживання	5	693	6527	12618	117161	139711

Територіальне розміщення українських іммігрантів (станом на 1 січня 2009 р.):

Назва регіону	Всього проживають
Кампанія	30195
Ломбардія	28780
Емілія-Романія	20249
Лаціо	15021
Венето	12289
Інші регіони	47464
Всього	153998

Як бачимо, регіоном найбільшої концентрації українських іммігрантів в Італії є Кампанія (південь Італії). Тут українська громада за своєю чисельністю посідає перше місце серед інших громад іммігрантів. Це можна пояснити тим, що в південних регіонах контроль з боку італійської поліції є менш суворим порівняно з північними, тому українські нелегали почуваються тут більш упевнено. Друге місце займає північний регіон Ломбардія з центром у Мілані – місті, яке вважається економічним та фінансовим центром Італії [5].

Після санаторії (амністії для нелегалів) феномен масової міграції українських громадян до Італії отримав офіційне визнання з боку італійських інституцій. Зростає цікавість до української спільноти.

Переважає більшість українців, що працюють в

Італії, зайняті у приватному секторі. Число домашніх працівників сягає 80 % від загальної кількості наших краян. Іноземцям нелегко освоїтися у світі італійських законів, стежити за бюрократичними шляхами їх реалізації. Більшість не мають чіткого усвідомлення власних прав у стосунках із роботодавцем та державою Італія. Рівно ж не усі роботодавці достеменно знають вимоги, дозволені законом у стосунках з іноземними працівниками, та свої обов'язки перед ними. Незважаючи на існування в Італії так званого Національного контракту щодо іноземних робітників, яким окреслено усі аспекти робочих стосунків. Острах потрапити на вулицю, втративши роботу, змушує українців постійно поступатися, крок за кроком втрачаючи свої права. Це і рівень заробітної плати, недотримання кількості робочих годин протягом дня, зменшення вільного часу протягом тижня. Дехто із працівників роками не має відпустки. Іншим відмовляють в її оплаті чи виплатах соціального забезпечення. Є, зрештою, порушення в усіх сферах взаємодії сторін. Перший крок до захисту прав іммігрантів – знання законів [6]. Адже навіть нелегальні працівники мають важелі впливу на несправедливість у їх відношенні, хоча і невеликі.

Маємо відмітити, що італійські профспілкові організації, які боронять права працівників, допомагають у інформуванні та правовому захисті їхніх інтересів. Але часто на перешкоді постає мовний бар'єр. Зазвичай, у чужій країні свій більше довіряє своєму. Українцю легше піти для залагодження проблем до організації, у якій прийом веде його співвітчизник. Та українська профспілкова інфраструктура ще не настільки розвинена, щоб забезпечити здорову конкуренцію [6].

Тож, беручи до уваги зазначене, в 2008 році в Італії побачила світ збірка законів, що регулюють робочі стосунки між роботодавцем та домашнім працівником, українською мовою «Іноземні робітники і робітниці і непостійна робота: довідник щодо прав» [2].

Соціально-економічні проблеми української трудової імміграції в Італії – явище масштабне і поки що недостатньо врегульоване: відсутність достатнього досвіду, знань про країну та її законодавство, умов перебування часто призводить до виникнення кризових ситуацій, у яких опиняються громадяни України. Статус нелегалів нерідко штовхає співвітчизників у тенета місцевих злочинних груп. Слід зауважити, що забезпечення захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб України за кордоном було і залишається пріоритетним напрямком роботи Міністерства закордонних справ та консульських установ України за кордоном.

З метою належного виконання цього важливого напрямку роботи, Міністерством та закордонними дипломатичними установами використовується весь інструментарій міжнародно-правових засобів, всі важелі впливу на позитивне вирішення питань, пов'язаних із захистом прав та інтересів громадян України, які працюють за кордоном [11]. Станом на сьогоднішній день між Україною та Італійською Республікою не укладені: двостороння угода у сфері соціального забезпечення

українських трудящих-мігрантів; угода про тимчасову трудову міграцію українських громадян до Італії.

Італійська сторона, незважаючи на брак робочої сили на підприємствах, що особливо гостро відчувається на півночі Італії, а також зростаючий тиск з боку власників підприємств, поки що ухиляється від виділення квот для українських працівників, пов'язуючи вирішення цього питання з підписанням Угоди про реадмісію.

Однак, існують ще багато нагальних проблем, які потребують вирішення на державному рівні. За частотою звернень до консульських відділів України в Італії після питання визнання водійських посвідчень і дипломів про середню й вищу освіту на третьому місці – пенсійне питання. Проблеми з пенсійними грошима не виникали тільки в легальних українців-мігрантів. Відповідно до італійського законодавства, іноземні громадяни, котрі легально працюють в Італії протягом 10 років, з досягненням пенсійного віку 65 років мають право на мінімальну пенсію у розмірі 400 євро щомісяця [8].

Тож, по-перше, найбільші прогалини в галузі трудової міграції України зумовлені не просто відсутністю концептуальної правової структури з питань міграції та її управління. Чинні на сьогодні політичні документи мають очевидний декларативний характер: «Їхні автори зосереджувалися скоріше на самому укладенні подібних документів, ніж на чіткому окресленні механізмів і пошуку реалістичних інструментів їх застосування». По-друге важливою є відсутність соціально-економічних рамок для реалізації політики й управління у сфері трудової міграції, оскільки нинішня державна політика не охоплює «соціальних і економічних аспектів трудової міграції, що виступають ключовими чинниками цього соціального явища». По-третє, неефективність політики трудової міграції зумовлена відсутністю комплексного підходу до управління міграцією й недостатньою координацією між відомствами, задіяними під час збору даних щодо міграційної робочої сили (недостатнім є правовий захист українських трудових мігрантів і за кордоном, і після повернення додому) [3, с. 353-354].

Попри нинішні проблеми можна прогнозувати оптимістичне майбутнє для двосторонніх відносин України з Італією завдяки активному політичному діалогу, динамічній співпраці в економічній і культурній сферах. На часі впровадження єдиної політики української влади щодо проблеми міграції, адже сьогодні вона практично не розроблена. Нагальною є потреба інформаційного та консультативного забезпечення для тих, хто бажає працювати за кордоном. Однак нерозв'язаною залишається головна комплексна проблема – підвищення рівня життя в Україні. Лише реальні ефективні кроки в цьому напрямі дадуть змогу громадянам України повною мірою працювати на себе і свою державу.

Джерела та література:

1. Гулага А. Особливості української трудової міграції в Італії: збірник матеріалів Міжнародної конференції [«Проблеми трудової міграції»], (22-24 травня 2005 року, Чернівці, Україна). – Чернівці: Золоті литаври,

2005. – 150 с.; 2. Іноземні робітники і непостійна робота: довідник щодо прав. – Udine, Pellegrini-P Cerchio, 2008. – 24 с.; 3. Юськів Б.М. Глобалізація і трудова міграція в Європі [Текст]: монографія / Богдан Миколайович Юськів. – Рівне: видавець О.М. Зень, 2009. – 479 с.; 4. Ярмистий М. Міграційна політика як засіб забезпечення національних інтересів України: аналіз сучасного стану та перспективи вдосконалення / М. Ярмистий // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових статей. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Вип. 486–487. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. – С. 236–240; 5. Герасименко О. Сучасна українська еміграція до Італії та зародження нової української діаспори // Українська газета. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.gazetaukrainska.com/ukra-nska-tal-ya/suchasna-ukrainsko-d-aspori](http://www.gazetaukrainska.com/ukra-nska-tal-ya/suchasna-ukrainska-em-grats-ya-do-tal-ta-zarodzhennya-novo-ukrainsko-d-aspori); 6. Козачок М. Перший крок до захисту прав українських іммігрантів в Італії – знання законів / М. Козачок // Українська газета. – 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazetaukrainska.com/aktualne/pershiy-krok-do-zachistu-prav-ukra-nskich-mm-grant-v-v-tal-znannya-zakon-v>; 7. Кривульченко О. Українці-заробітчани в Італії: умови праці та соціальне становище / О.Кривульченко // Українська газета. – 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/kordon/migration/2003/kryvulch.htm>; 8. Кудрик Н. Податкова дилема заробітчан [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1734442.html>; 9. Пономарева О.

Українська імміграція в Італії: проблематика та перспективи // Українська газета. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazetaukrainska.com/ukra-nska-tal-ya/ukra-nska-mm-grats-ya-v-ital-problematika-ta-perspektivi>; 10. Щодо динаміки показників рівня життя населення України у 2007 році [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Desember/14.htm>; 11. Щодо обміну досвідом з питань співробітництва з державами Європейського Союзу та іншими державами у сфері трудової міграції [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: <http://www.migration-info.org.ua/articleshowprint/?id=1>; 12. Demografia in Cifre / Istat – Istituto Nazionale di Statistica [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://demo.istat.it/>.

Lillia Istratiy

On the Issue of Ukrainian Immigration to Italy

The current article highlights the reasons of Ukrainians illegal immigration to Italy in late 20 – early 21st centuries; it includes some statistics on correlation between the Ukrainians and immigrants from other countries and their settlement in the country. The author pays much attention to social and legal issues of the Ukrainian immigrants in Italy. The fact that Italian authorities recognized the phenomenon of mass migration from Ukraine to Italy gives hope the government will increase the amount of work permits for Ukrainians.

Key words: Italy, migration, illegal migration, labour migration, Ukrainian immigrants, immigration policy, residence permit, foreign workers, social and economic rights.

© Роман Коцан

(м. Луцьк)

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Транскордонне співробітництво України і Польщі зародилось у глибоку давнину і на думку автора пройшло такі етапи у своєму розвитку: «зародковий», «соціалістичний», «аналітичний», «конструктивний». Кожному етапу були властиві специфічні напрями співпраці, формування системи правового, організаційно-управлінського забезпечення фінансової підтримки. У перспективі транскордонне співробітництво України і Польщі перейде у найвищу фазу, яка буде притаманна «інтеграційному» етапу, що сприятиме інтеграції України до європейського простору.

Ключові слова: етапи транскордонного співробітництва, напрями транскордонної співпраці, прикордонні території, Україна, Польща.

Транскордонна співпраця у країнах Європи зараз є важливим внеском у зміцнення демократичної та політичної стабільності у регіоні, а також інструментом зміцнення економічного рівня країн, їх культурного та соціального розвитку. Транскордонне співробітництво у країнах Центральної та Східної Європи має свої особливості. Співпраця України і Польщі (як типових представників регіону) викликала становлення різних організаційних форм та розвиток специфічних напрямів транскордонного співробітництва, формування сис-

теми організаційно – управлінського забезпечення, фінансової підтримки тощо. Тому, прослідковуючи тут генезу зародження і становлення транскордонного співробітництва, можна говорити про виділення його певних етапів або періодизацію, яка дозволить краще зрозуміти причини і наслідки транскордонної співпраці в українсько-польському прикордонні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблематики засвідчує про значний інтерес до розвитку транскордонного співробітництва. Історичний процес еволюції транскордонної співпраці у Центральній та Східній Європі представлений науковими доробками українських і польських науковців, зокрема таких, як В.С. Будкін [6; 7], О. Дорохіна [8], І. Журба [9], Є. Кіш [17], М. Лендєл [17], В.І. Пила [20], С. Сіок [21] та інших. Проте думки вчених розходяться щодо періоду зародження транскордонних зв'язків між країнами та історичних етапів цього процесу в регіоні.

Метою нашої публікації є періодизація історичного процесу розвитку транскордонного співробітництва України і Польщі як типових представників Центральної та Східної Європи на основі врахування передумов і чинників цього процесу, а також характеристика кожного з виділених етапів співпраці.